

บทที่ 5

ความเชื่อและพิธีกรรมแซนยะจู

ความเชื่อเรื่องผีได้ฝังรากลึกในจิตใจมนุษย์สืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานนับพันปี การแสดงออกและการประกอบพิธีกรรม มีความแตกต่างกันไปตามแนวความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ บางแห่งยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ บางแห่งได้เปลี่ยนแปลงพิธีกรรมดั้งเดิมไป เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมในยุคปัจจุบัน

ความเชื่อและการนับถือผีเป็นอัตลักษณ์ที่คงอยู่ของชาวไทย – กูย ที่บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญ พิธีกรรมแซนยะจูเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อการนับถือผีและนับถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย

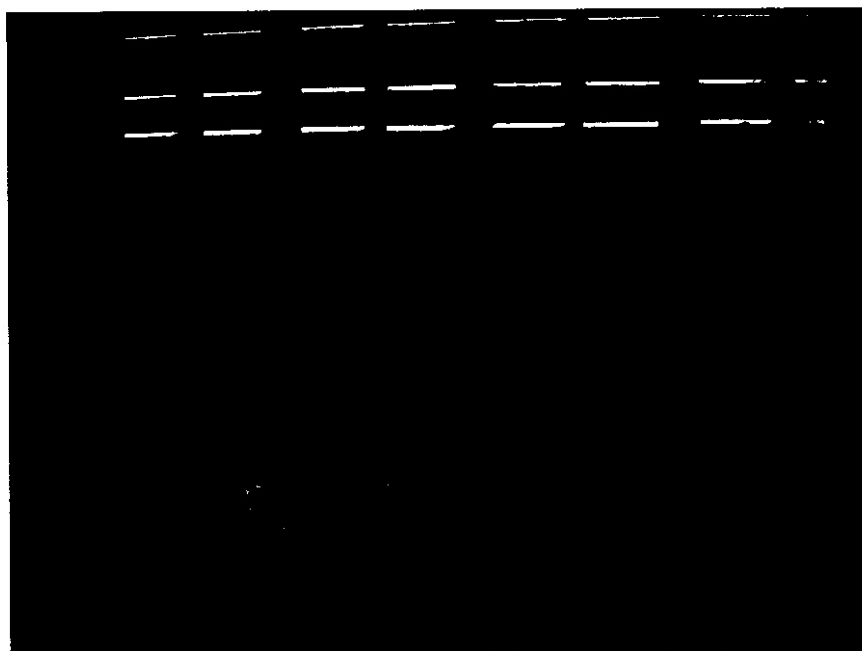
ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมแซนยะจู

พิธีกรรมแซนยะจู เป็นพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – กูย เช่นเดียวกับประเพณี เลี้ยงผีปู่ตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว และพิธีแซน โฉนตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – เขมร ซึ่งจะมีการประกอบพิธีกรรมที่มีหลักการคล้ายกัน สิ่งที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของผีปู่ตาและบริวาร ได้แก่ รูปปั้นที่ทำจากหิน หรือไม้แกะสลักและเครื่องใช้สอยในศาล เช่น ธนูดาบ หอก ฯลฯ

ยะจู เป็นคำที่ชาวไทย – กูย เรียก ผีปู่ตา “ยะ” เป็นคำนำหน้าเพศหญิง คำว่า “จู” เป็นคำนำหน้าเพศชาย หรือผีปู่ตายาย บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งมี 2 ระดับ (นิคม วงเวียน. 2526 : 38) ดังนี้

ระดับถัดมาคือยะจูปีด คำว่า “ปีด” แปลว่า “ใหญ่” ชาวไทย – กูย ถือว่าเป็นผีประจำหมู่บ้าน เป็นผู้คุ้มครองรักษาหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้าน (สุเทพ สุนทรเกสัช. 2511: 143)

ระดับแรกคือยะจูเปรียม คำว่า “เปรียม” มาจากคำว่า “พราหมณ์” ชาวไทย – กูย ถือว่าเป็นผีประจำท้องถิ่น เป็นผู้คุ้มครองดูแลทั่ว ๆ ไป ชาวไทย – กูย จะกระทำพิธีเช่นสรงในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 การเช่นในเดือนนี้เรียกว่า “ฤดูปี” เพื่อให้คุณแลผลผลิต พืชพันธุ์ธัญญาหารทั่วไป เนื่องจากระยะนี้เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านนำผลผลิตจากท้องนาเก็บไว้ในยุ้งเรียบร้อยแล้ว

ภาพประกอบ 9 ภาพยะจู้และข้าทาสบริวารพร้อมอุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ

จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมแซนยะจู้

การประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ตามความเชื่อของชาวไทย – กูย บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญ มีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อบอกกล่าวยะจู้ว่าจะเริ่มฤดูกาลทำนาแล้วขอให้ยะจู้บันดาลให้น้ำอุดมสมบูรณ์ในการทำนา และขอความเป็นสิริมงคล
2. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีความหวังในการทำนา ไม่ท้อแท้สิ้นหวัง
3. เป็นการแสดงความขอบคุณยะจู้ที่ช่วยให้ได้ผลผลิตจากการทำนาดี ช่วยดูแลไม่ให้ศัตรูพืชมาทำลายผลผลิต เป็นการเซ่นไหว้หลังจากการเก็บเกี่ยวและนำข้าวเก็บไว้ในยุ้งฉางเรียบร้อยแล้ว คือ ในช่วงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3
4. เพื่อขอพรให้ข้าวได้ราคาดี
5. เพื่อทำนายดวงชะตาหมู่บ้าน ทำนายสุขภาพร่างกายของสมาชิกในชุมชน

ประเภทของพิธีกรรมแซนยะจู

จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมแซนยะจู สามารถแบ่งประเภทของพิธีกรรมแซนยะจูออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. พิธีแซนยะจูปีด

พิธีแซนยะจูปีดจะมีการจัดเป็นประจำทุกปี ปีละ 2 ครั้ง ถือว่าเป็นพิธีกรรมของชุมชนส่วนรวมที่ทุกคนต้องร่วมกันทำ ครั้งที่ 1 จะจัดในเดือน 3 ซึ่งเป็นกรนับเดือนทางจันทรคติ โดยจะจัดเฉพาะในวันข้างขึ้น ไม่จัดในวันข้างแรม ที่บ้านม่วงหวาน – โลกเจริญได้กำหนดการจัดพิธีแน่นอนชัดเจนว่าจะจัดทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ทุกปี เมื่อใกล้ถึงวันเวลาที่กำหนด ชาวไทย – กูย จะเตรียมตัวสำหรับการแซนยะจู และมาร่วมพิธีพร้อมกันแต่เช้าของวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ก่อนที่จะมีการจัดพิธีกรรม 1 - 2 วัน แต่เจ้าจะแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบเพื่อเป็นการอำเดือนให้ชาวบ้านได้เตรียมตัว และเตรียมเครื่องเซ่นไหว้เพื่อเข้าร่วมพิธีต่อไป

การแซนยะจูในเดือน 3 นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำนายดวงชะตาหมู่บ้าน ทำนายสุขภาพร่างกาย การเจ็บไข้ของสมาชิกในชุมชนและในพิธีกรรมดังกล่าวชาวบ้านจะนำผลผลิตทางการเกษตรที่ชุมชนผลิตได้มาเช่น ไหว้ยะจู เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ชาวไร่ชาวนา ในการประกอบพิธีแซนยะจูครั้งนี้ผู้ที่มาร่วมในพิธีแซนยะจู ก็จะอธิษฐานขอให้ยะจู้ดลบันดาลให้ข้าวและพืชไร่มีราคาดี เมื่อประกอบพิธีเสร็จสิ้นแต่เจ้าก็จะเสี่ยงทายทำนายดวงชะตาของหมู่บ้านว่าปีนี้ข้าวปลาอาหารจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่

การจัดพิธีแซนยะจูใหญ่ครั้งที่ 2 จะจัดในเดือน 6 ทางจันทรคติ จะจัดในวันข้างขึ้นเช่นกัน ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 โดยเจ้าจะแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบเพื่อเป็นการอำเดือนให้ชาวบ้านได้เตรียมตัว และเตรียมเครื่องเซ่นไหว้เพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมเช่นเดียวกับการแซนยะจูในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 แต่การแซนยะจูในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 จะกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ชาวบ้านในการลงมือทำการเกษตรครั้งใหม่ และเป็นการบอกกล่าวยะจู้ว่าจะเริ่มฤดูกาลทำการเกษตรครั้งใหม่แล้ว ขอให้ยะจู้คุ้มครองให้มีน้ำเพียงพอไม่เกิดภัยธรรมชาติ และขอให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก

2. พิธีแซนยะจูเปริยม

นอกจากการแซนยะจูปีดที่จะต้องจัดเป็นประจำทุกปีในเดือน 3 และเดือน 6 แล้วยังมีโอกาสในการจัดพิธีแซนยะจู ซึ่งชาวไทย – กูย บ้านม่วงหวาน – โลกเจริญ มีความเชื่อและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดพิธีแซนยะจูเปริยมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทย – กูย ในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การเกิด

เมื่อมีเด็กเกิดใหม่ครอบครัวจะต้องทำการแซนยะจี เพื่อเป็นการบอกกล่าวยะจีให้ทราบว่า ขณะนี้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นในครอบครัว และขอให้ยะจีคุ้มครองลูกหลานที่เพิ่งเกิดใหม่ มิให้ถูกภูติผีสิ่งเลวร้ายมารบกวน ให้ว่านอนสอนง่าย ให้เลี้ยงง่าย และมีให้เจ็บป่วย การแซนยะจีที่เกี่ยวกับการเกิดนั้นนอกจากจะแซนยะจีเมื่อมีเด็กเกิดใหม่แล้ว สามีกรรยาคู่ไหนที่แต่งงานกันมานาน ไม่มีบุตรก็จะไปบนบานยะจีให้ช่วยมีบุตร หรือไม่ก็บนบานขอให้ได้บุตรเพศชายหรือเพศหญิงตามที่ตนปรารถนา เมื่อตั้งท้องและคลอดบุตรแล้ว ก็จะไปแซนยะจีเพื่อบวงสรวงยะจี การเกิดในที่นี้ อาจรวมไปถึงการเกิดของสัตว์เลี้ยงที่ให้คุณประโยชน์ เช่น โคและกระบือด้วย เป็นต้น

2.2 การบวช

ผู้ชายไทย - กูย เมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ที่จะบวชเรียนทดแทนบุญคุณบิดามารดา ก็จะมีการบวชเรียนเหมือนชายไทยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก่อนที่จะมีการบวชเป็นพระในขณะที่เป็นภาคอยู่นั้น ตัวนาคเอง พ่อแม่ ปู่ย่า ตา หรือ ยาย ก็จะต้องไปเช่นไหวยะจีประจำหมู่บ้านก่อน เพื่อเป็นการบอกกล่าวว่าลูกหลานจะได้บวชเรียน ขอขมาลาโทษ ขอให้บวชเรียนได้ครบพรรษาตามที่ตั้งใจไว้ หลังจากนั้นพ่อนาคจะต้องมีรูปเทียนใส่พาน เดินไปไหว้ลาญาติผู้ใหญ่ทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้าน ผู้ถูกไหว้จะให้ศีลให้พรบางคนผูกแขนให้ บางคนให้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเป็นค่าซื้อสมุดปากกา หนังสือระหว่างอยู่บวชเรียน จากการสัมภาษณ์พระจิตเปโม (หลวงพ่อกุศล) อายุ 69 ปี เจ้าอาวาสวัดบ้านโคกเจริญรูปปัจจุบันทำให้ทราบว่า พระบวชใหม่จะต้องเช่นไหวยะจีในวัดนี้ซึ่งเป็นประเพณีที่พระใหม่จะต้องปฏิบัติกันทุกรูป ปกติแล้วพระจะไม่เช่นไหวยะจี แต่พระใหม่ทำได้ เพื่อบอกกล่าวยะจีให้ช่วยคุ้มครอง ให้ศึกษาวิชาความรู้ในระหว่างบวชเรียนได้ดี เช่นเดียวกันเมื่อผู้บวชเรียนลาสิกขาบท ก็จะเดินไปไหว้บอกลาสิกขาบทแล้วขอบคุณทุกคนที่ได้ช่วยดูแลตัดกบาตรให้อาหารช่วงบวชเรียนอยู่ และสุดท้ายก็ต้องไปบอกกล่าวยะจีประจำหมู่บ้านอีกครั้ง และจากการสอบถามหลวงพ่อกุศลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องยะจี หลวงพ่อบอกว่า “มันเป็นความรู้สึกที่ทำแล้วสบายใจ มันเป็นเรื่องของความรู้สึก อธิบายยากนะ แต่ก็ไม่เคยมีใครขัดจีน เราเคยปฏิบัติกันมาก็จะปฏิบัติต่อไป ปกติอาตมาก็ไม่ได้เช่นไหว้หรือออกแต่ก็จะรู้สึกว่าคุณท่านเป็นผู้คุ้มครองเขตวัดนี้ ตอนที่อาตมาบวชเป็นพระใหม่อาตมาก็ต้องเช่นไหว้บอกกล่าวยะจีเช่นกัน ยะจีที่วัดจะใช้ในกรณีพระบวชใหม่เท่านั้น แต่นาน ๆ ครั้งก็จะมีชาวบ้านที่เขาบนบานกันไว้มาแก้บนบ้าง ส่วนใหญ่เขาก็จะไปแก้บนกันที่ยะจีหมู่บ้าน ยะจีที่นี่ก็ค่อนข้างทรุดโทรมแล้ว”

ภาพประกอบ 10 พระจิตเปโม (หลวงพ่อเหลื่อม) เจ้าอาวาสวัดบ้านโคกเจริญ

ภาพประกอบ 11 โรงชะงูที่วัดโคกเจริญ

2.3 การคัดเลือกทหาร

เมื่อถึงฤดูการเกณฑ์ทหาร เด็กหนุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปจะต้องเข้ารับการตรวจคัดเลือกเพื่อรับราชการทหารรับใช้ชาติ ครอบครัวก็จะทำการแชนชะงูบนบานขอให้ลูกชายของตนไม่ต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร เพราะเกรงว่าลูกชายจะต้องได้รับความลำบากจากการฝึกทหาร หากโชคดีลูกชายไม่ถูกเกณฑ์ทหารครอบครัวก็จะทำการแชนชะงูอีกครั้ง เพื่อขอบุญชะงูที่ช่วยเหลือมิให้ลูกชายของตนต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร ในกรณีที่เด็กหนุ่มได้รับการคัดเลือกเป็นทหารเกณฑ์ก่อนที่จะเดินทางไปเป็นทหารรับใช้ชาติ และเมื่อปลดประจำการแล้ว ก็จะต้องทำการแชนชะงูเพื่อบอกกล่าวให้ชะงูได้รับทราบ เช่นเดียวกัน

2.4 การแต่งงาน

หากคนในหมู่บ้านจะแต่งงานมีครอบครัวใหม่ก็ต้องแชนชะงู เพื่อบอกกล่าวให้ชะงูทราบ ในกรณีที่เป็นการแต่งงานและนำคู่แต่งงานเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ก็จะต้องแชนชะงูในหมู่บ้านเพื่อให้ชะงูทราบว่าจะมีสมาชิกใหม่เพิ่มเข้ามา ขอให้ชะงูคุ้มครอง และขอให้การจัดงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอให้คู่สมรสอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร เป็นต้น

2.5 การย้ายที่อยู่

เมื่อคนในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องย้ายที่พำนักอาศัย จากหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น ไม่ว่าจะเป็นการไปอยู่ชั่วคราวหรือไปอยู่แบบถาวร เพื่อไปศึกษาเล่าเรียนไปทำงาน หรือต้องเดินทางไกลและเกรงจะเกิดอุบัติเหตุอันตราย ผู้ที่เดินทางไปหรือครอบครัวจะแชนชะงู เพื่อขอให้ชะงูคุ้มครองให้เดินทางโดยปลอดภัย ให้ศึกษาหาความรู้ได้ประสบความสำเร็จสมดังตั้งใจ ให้มีงานทำ เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อเดินทางกลับมาบ้านก็ต้องแชนชะงูอีก

2.6 การตาย

ชะงูนับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนให้ความเคารพบูชา ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานประเพณีต่าง ๆ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนก็ต้องมีการแชนชะงูให้ชะงูรับทราบ เมื่อมีการตายก็เช่นกัน คนในครอบครัวก็ต้องทำการแชนชะงู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพบว่าสาเหตุแห่งการตายของคนในชุมชนเป็นการกระทำของชะงู อันเกิดจากความไม่พอใจที่คนในชุมชนหรือคนนอกชุมชนไปกระทำการอันเป็นการลบหลู่ รบกวน และทำให้ชะงูโกรธ ก็จะต้องทำการแชนชะงู เพื่อขอขมาแล้วเหตุร้ายก็จะกลับกลายเป็นดี

โดยปกติหากมีคนตายในหมู่บ้าน อันมีสาเหตุมาจากการเจ็บป่วย การเสียชีวิตด้วยโรครุนแรง การเกิดอุบัติเหตุ ก็อาจจะไม่มีการแชนชะงู เว้นแต่การตายนั้นจะเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์

ข้อสังเกตได้ว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือมีคนตายติดต่อกันจำนวนมาก หรือตายโดยไม่ทราบสาเหตุ

2.7 การจัดงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน

หากจะมีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานสงกรานต์ งานวัด งานมหรสพต่าง ๆ ผู้จัดงานก็ต้องไปขออนุญาตจากเจ้าบ้านและขออนุญาตขะจู้ให้การจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีอุปสรรคใด ๆ ในการจัดงานสงกรานต์ก็เช่นเดียวกันต้องมีการขออนุญาตและเผ่าเจ้าก็จะทำการสงน้ำขะจู้ เพื่อขอให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข มีน้ำกินน้ำใช้ไม่ขาดแคลนตลอดปีด้วย

นอกจากงานประเพณีประจำปีแล้ว การจัดงานรื่นเริงที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวและมีการใช้เครื่องเสียงก็จะต้องขออนุญาตขะจู้เสียก่อน มิฉะนั้นอาจเกิดเหตุขัดข้องต่าง ๆ นานา เช่น ไฟดับ เครื่องเสียงเสีย ฯลฯ

2.8 การใช้สิ่งสาธารณประโยชน์และทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน

หากชาวบ้านจากชุมชนใกล้เคียงจะเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอันเป็นสาธารณสมบัติของหมู่บ้าน เช่น การเข้ามาปลูกพืชผักผลไม้ในแหล่งน้ำ การนำโคและกระบือเข้ามาเลี้ยงใกล้ ๆ แหล่งน้ำของหมู่บ้านเจ้าของโคกระบือจะต้องขออนุญาตขะจู้ เพื่อขออนุญาตมิฉะนั้นจะเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ นานากับเจ้าของโค กระบือ หรือแม่แต่กับคนในหมู่บ้าน

2.9. การพัฒนาชุมชน

การใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านนั้น อาจหมายถึงการที่ทางราชการเข้าไปตัดถนน ขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ ตัดต้นไม้ และสร้างอาคารที่ทำการต่าง ๆ ก็จะต้องมีการขออนุญาตขะจู้เช่นกัน

2.10 เมื่อเกิดเหตุร้ายในชุมชน

เนื่องจากพิธีขะจู้เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี หรือวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติและมิอาจพิสูจน์ได้ชัดเจน โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นเมื่อมีปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์อันไม่สามารถอธิบายได้ ในชุมชนจึงมักถูกกล่าวและเชื่อกันว่าเป็นเพราะการกระทำของขะจู้ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่ขะจู้ไม่พอใจในพฤติกรรมของคนในชุมชน หรือไม่พอใจการกระทำจากบุคคลภายนอกชุมชนที่มาปฏิบัติต่อคนในชุมชน รวมถึงการกระทำต่อทรัพยากรสิ่งอันเป็นสาธารณสมบัติของชุมชนด้วย

2.11 การประกอบพิธีกรรมขะจู้ในโอกาสอื่น ๆ

นอกจากนั้น โรงขะจู้หรือศาลปู่ตา ยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นทั้งที่สิงสถิตย์ของขะจู้และวิญญาณของข้าทาสบริวาร ลูกหลานขะจู้หากบุคคลใดเข้าไปรบกวน เช่น ถักขโมยของใช้ และเครื่องเช่นภายในโรงขะจู้จะเป็นการทำให้ขะจู้โกรธ การรบกวนในที่นี้ รวมไปถึงการเข้า

ไปใช้สถานที่โดยมิได้บอกกล่าวยะจู้ การแสดงความไม่เคารพโดยวาจาและการกระทำ และการทำลายข้าวของภายในโรงยะจู้ การกระทำอันแสดงถึงการลบหลู่ยะจู้ จะทำให้ยะจู้ไม่พอใจ ยะจู้ก็สื่อให้ชุมชนรู้โดยการคลบ้นศาลให้เกิดอาเพศเหตุร้ายภายในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ชุมชนเชื่อว่าการกระทำหรือการลงโทษของยะจู้นั้นจะเป็นการกระทำให้เกิดผลใน 2 ลักษณะ ได้แก่

2.11.1 การกระทำต่อบุคคลที่ทำให้ยะจู้ไม่พอใจหรือกระทำต่อคนในครอบครัวของบุคคลนั้น เช่น การชวน (ช้อน) หรือบังตา การทำให้บุคคลนั้นคนในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดอุบัติเหตุ หรือเสียชีวิต

2.11.2 การกระทำต่อคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง เช่น เกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วมไฟไหม้ เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง ผลผลิตไม่อุดมสมบูรณ์ สัตว์เลี้ยงล้มตาย และคนในชุมชนเสียชีวิตในเวลาไล่เลี่ยกันจำนวนมาก

เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นในชุมชนโดยไม่ทราบสาเหตุ คนในชุมชนก็จะไป แหมม (ดูหมอ) โดยให้หมอดูเสี่ยงทายทำนาย หากพบว่าเป็นการกระทำของยะจู้ ก็จะมีการแซนยะจู้เพื่อขอขมา โดยแต่เจ้าเป็นผู้ประกอบพิธี

จะเห็นได้ว่า การแซนยะจู้ คือ พิธีกรรมที่ชุมชนชาวไทย - กูย ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน โดยชาวไทย - กูยจะจัดพิธีแซนยะจู้ขึ้นบริเวณโรงยะจู้ประจำหมู่บ้าน การแซนยะจู้ใหญ่ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมนั้นจะจัดปีละ 2 ครั้งในเดือน 3 และ เดือน 6 สมาชิกทุกคนของชุมชนจะเข้าร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อถึงกำหนดการจัดพิธีชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้ของตนเองมาร่วมพิธี แต่เจ้าผู้ซึ่งเป็นตัวแทนสื่อสารกับปู่ตาจะเป็นผู้ประกอบพิธีทุกครั้ง เนื่องจากการแซนยะจู้เป็นพิธีกรรมส่วนรวม จึงไม่จำเป็นต้องไ้งบประมาณในการดำเนินการแต่อย่างใด แต่ถ้าเป็นการแซนยะจู้ที่เป็นงานส่วนบุคคลก็สามารถแซนยะจู้ได้ตลอดทั้งปีและจัดในแทบทุกโอกาส ไม่ว่าจะเป็นโอกาสการเกิด การแต่งงาน การตาย การย้ายถิ่นฐาน ฯลฯ หรือแม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของชุมชนแล้ว ก็สามารถจัดพิธีแซนยะจู้ได้ทุกโอกาส กล่าวได้ว่าชาวไทย - กูย บ้านม่วงหวาน - โลกเจริญ มีความเชื่อในเรื่องยะจู้มาก มีความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวไทย - กูย ตั้งแต่เกิดจนตาย และยังคงอยู่อย่างแนบแน่นกับวิถีชีวิตของชาวไทย - กูย นับจากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์นายวันชัย แจ่มใส อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 8 อดีตเจ้าอาวาสวัดโลกเจริญ ได้เล่าถึงการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ของชาวไทย - กูย บ้านม่วงหวาน - โลกเจริญ ว่า “ชาวไทย - กูยจะนับถือยะจู้มากไม่ว่าจะทำอะไรก็จะต้องบอกกล่าวให้ยะจู้รู้ ตัวผมเองบวชมา 20 ปีตอนจะบวชก็จะบอกกล่าวยะจู้ ตอนจะลาสิกขาบทก็ต้องไปบอกกล่าวให้ยะจู้รู้คือแทบทุกอย่างที่ชาวไทย - กูย ทำหรือกำลังจะทำ ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การบวช การแต่งงาน

ไปทำงานต่างถิ่น ไปเรียนหนังสือ สอบเข้าทำงาน ชาวไทย – กูยทุกคนจะต้องบอกกล่าวให้ยะจู้รู้ ทั้งที่ตัวผมหรือชาวบ้านก็ไม่เคยเจอปาฏิหาริย์อะไรแต่จะต้องบอกกล่าวให้ยะจู้รู้ พอทำแล้วมันเกิดความสบายใจ เกิดความมั่นใจมากขึ้น มันบอกไม่ถูก ชาวไทย – กูย ทุกคนก็จะรู้สึกเหมือนกันกับผมนี่แหละ” โดยปกติชาวไทย – กูย จะจัดพิธีแซนยะจู้เป็นประจำทุกปี ปีละ 2 ครั้ง เรียกว่า แซนยะจู้ปี๊ด และแซนยะจู้เป็รียมในโอกาสต่าง ๆ ตลอดปี แต่การประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้จะต้องทำโดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้ประกอบพิธีและเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับปู่ตาทุกครั้ง

สรุปได้ว่านอกจากการจัดพิธีแซนยะจู้ของหมู่บ้านที่จัดเป็นประจำในเดือน 3 และเดือน 6 แล้ว ยังมีการจัดพิธีแซนยะจู้ในโอกาสต่าง ๆ ตามประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ได้แก่ การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย การคัดเลือกทหาร การย้ายที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สงกรานต์ งานวัด งานมหรสพต่าง ๆ ผู้จัดงานจะต้องไปแซนยะจู้เพื่อบอกกล่าว และขออนุญาตยะจู้ให้การจัดงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่มีอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ เช่น ไฟดับ เครื่องเสียงเสีย เป็นต้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากพิธีกรรมแซนยะจู้ เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณซึ่งเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อมีปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์อันไม่สามารถอธิบายได้ คนในชุมชนจึงเชื่อว่าเป็นผลมาจากผียะจู้ไม่พอใจในพฤติกรรมของคนในชุมชนหรือไม่พอใจการกระทำจากบุคคลภายนอกที่มาปฏิบัติตนในชุมชน รวมถึงการกระทำไม่เหมาะสมในชุมชนด้วย

การประกอบพิธีกรรม

แซนยะจู้ คือ ประเพณีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทย – กูย ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาานหลายชั่วอายุคน ไม่มีใครให้คำตอบได้ว่าประเพณีการแซนยะจู้ของชาวไทย – กูยเริ่มจัดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ใครเป็นคนริเริ่ม จากการสัมภาษณ์นายทุม แจ่มใส อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 15 ซึ่งเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน นายทุมเล่าว่า “คนกูยที่นี้ย้ายมาจากบ้านเจนิยง บ้านละ โงนกรอย ตำบลบึง อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ตอนที่อยู่ที่นั่นเราก็เช่นไหวยะจู้ ชาวบ้านมีความเคารพและเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องการจะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติอยู่เป็นประจำทุกปีเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะปกป้องคุ้มครองให้ครอบครัวและหมู่บ้านมีความเป็นอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

งบประมาณในการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้

นายบุญทัน แจ่มใส อายุ 69 ปี อยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 15 ซึ่งเป็นเจ้าสำนักปัจจุบัน เล่าว่า “ในการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้แต่ละครั้งแทบจะไม่ต้องใช้งบประมาณดำเนินการเลย แต่ละครอบครัวก็จัดเตรียมสิ่งของและเครื่องเซ่นไหว้ของครอบครัวตนเอง ครอบครัวใดฐานะดี หน่อยก็จะมีเครื่องเซ่นไหว้เยอะ ครอบครัวใดฐานะปานกลางของเซ่นไหว้ก็จะลดน้อยลงมา ในครอบครัวที่ฐานะไม่ค่อยดีเท่าใดนักก็จะเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ที่จำเป็นที่ขาดไม่ได้เท่านั้น ส่วนสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม ที่จะใช้ในการประกอบพิธี เช่น ต้นกล้วย ต้นอ้อย ฟอทุม แจ่มใส ซึ่งเป็นผู้ช่วยผมก็จะนำมา หมาก พลุ บุหรี่ กล้วยดอกไม้ ธูป เทียน ผมก็จะนำมาเอง การจัด พิธีแซนยะจู้ จะเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกทุกคนในชุมชน แม้จะมีการ บูรณะพัฒนาโรงชะงูและบริเวณโดยรอบ ชาวบ้านก็ร่วมแรงร่วมใจกัน ไม่ต้องใช้เงินจ้าง เว้นแต่ บางโอกาสชาวบ้านมีความศรัทธาและเห็นว่าโรงชะงูชำรุดทรุดโทรม ก็จะร่วมบริจาคเงินทำบุญคุณ ละเอียดละน้อยไม่กำหนดวงเงิน เมื่อเสร็จพิธี ผมจะรวบรวมเงินที่ได้ นำไปปรับปรุงซ่อมแซม โรงชะงูตามวัตถุประสงค์ของชาวบ้าน หากมีเงินเหลืออีกผมจะเก็บเอาไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการดูแล รักษาโรงชะงูต่อไปสำหรับเงินบริจาคที่ได้จากการแซนยะจู้ จะนำไปใช้เพื่อกิจการ สาธารณประโยชน์อื่น ๆ เช่น การบูรณะศาสนสถานเป็นสำคัญ”

จะเห็นได้ว่าในการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ที่ชุมชนไทย – กูย บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญ ไม่ได้ใช้งบประมาณในการประกอบพิธีกรรม จะเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมเครื่อง เซ่นไหว้ของแต่ละครัวเรือนเท่านั้น

องค์ประกอบของพิธีกรรม

องค์ประกอบของพิธีกรรม ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งในการประกอบพิธีกรรม แซนยะจู้ในแต่ละครั้งจะต้องจัดให้มีและจัดเตรียมไว้อย่างครบถ้วนถูกต้องตามแบบแผนและ ขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบเบื้องต้น ที่ทำให้การประกอบพิธีกรรม เป็นไปอย่างถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ องค์ประกอบของพิธีกรรมสามารถ แบ่งออกเป็น 4 ประการดังนี้

1. องค์ประกอบด้านบุคคล
2. องค์ประกอบด้านอุปกรณ์และเครื่องใช้
3. องค์ประกอบด้านสถานที่สถานที่
4. องค์ประกอบด้านระยะเวลา

องค์ประกอบด้านบุคคล

องค์ประกอบด้านบุคคล หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมในการจัดพิธีแซนชะงู๊ โดยเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดขั้นตอน การเตรียมสิ่งของ การดำเนินงาน ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมจนถึงสิ้นสุดขั้นตอนทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้คือ

1.1 เฒ่าจ๋า คือ ผู้ประกอบพิธีแซนชะงู๊ เป็นคนที่ติดต่อสื่อสารและเป็นผู้เดียวที่จะติดต่อสื่อสารกับชะงู๊ได้ มีหน้าที่ดูแลรักษาชะงู๊หรือโรงชะงู๊

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2535 : 21) ได้อธิบายความหมายคำว่าเฒ่าจ๋า คือ ผู้ดูแลรักษาของปู่ตา “จ๋า” มาจากคำว่า ประจ๋า มีหน้าที่เป็นคนกลางติดต่อระหว่างปู่ตากับชาวบ้าน เฒ่าจ๋าจึงคล้ายทหารคนสนิทของปู่ตา ใครทำอะไรผิดประเพณี ปู่ตาจะโกรธและบอกผ่านเฒ่าจ๋าไปยังบุคคลที่ทำผิด ชาวบ้านจะติดต่อกับปู่ตาโดยตรงไม่ได้

เฒ่าจ๋า จะเป็นชายซึ่งมีอาวุโสในชุมชน หรือเป็นผู้ปฏิบัติดีมีศีลธรรมเป็นที่เคารพยอมรับนับถือของคนทั้งชุมชน เฒ่าจ๋าส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน เป็นเฒ่าจ๋ามาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

การทำหน้าที่ของเฒ่าจ๋าจะทำไปจนกว่าจะเสียชีวิต อายุมากหรือป่วยจนไม่สามารถประกอบพิธีได้ เมื่อเฒ่าจ๋าไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมาชิกในชุมชนจะเลือกเฒ่าจ๋าคนใหม่ การเลือกเฒ่าจ๋านั้นชุมชนจะเลือกจากบุคคลที่เป็นทายาทของเฒ่าจ๋าคงก่อน ซึ่งเป็นผู้ดูแลและใกล้ชิดกับพิธีกรรม โดยเคยช่วยเหลือในการประกอบพิธีกรรมแซนชะงู๊บ่อย ๆ จนซึมซับเอาความรู้ในการประกอบมาโดยอัตโนมัติ จากการสัมภาษณ์ นายบุญทัน แจ่มใส อายุ 69 ปี อยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 15 ซึ่งเป็นเฒ่าจ๋าคงปัจจุบัน นายบุญทันบอกว่า “ทุกวันนี้คนยุคแบบนี้เขาไม่เรียกผมเฒ่าจ๋าแล้วเขาจะเรียกผมว่า อาจารย์ ผมไม่ได้ถูกใครเลือกมาหรือผมได้ทำหน้าที่นี้เพราะว่าพ่อผมเคยเป็นเฒ่าจ๋ามาก่อน ต่อมาพ่อผมเสียชีวิตผมก็เลยรับทำหน้าที่นี้ต่อ ชาวบ้านเขานับถือพ่อผมเขาจึงนับถือผมด้วย” ชาวบ้านเชื่อว่าบุคคลที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อำนาจพิเศษทำให้มีสุขภาพแข็งแรง

เฒ่าจ๋ามีหน้าที่หลักในการประกอบพิธีแซนยะจู้ใหญ่ โดยทำปีละ 2 ครั้ง เป็นผู้เคียวที่จะติดต่อสื่อสารระหว่างยะจู้ได้ โดยในวันแซนยะจู้เฒ่าจ๋าคะเตรียมตัวแต่เช้า จัดเครื่องประกอบพิธีของตนเองไปที่ยะจู้ เมื่อเริ่มพิธีเฒ่าจ๋าคะเป็นผู้อัญเชิญยะจู้มารับเครื่องเช่น ไห้ว เป็นผู้กล่าวคำขอพรให้ยะจู้คุ้มครองชุมชน และกล่าวคำขอต่าง ๆ จากยะจู้ จากนั้นเฒ่าจ๋าคะเสี้ยงทวยดวงชะตาของชาวบ้านที่มาแซนยะจู้ โดยพิจารณาจากคางไก่ต้มหรือไข่ไก่ต้มสุก นอกจากนี้หน้าที่หลักในวันแซนยะจู้แล้ว เฒ่าจ๋ายังมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในวันพระขึ้น 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ กล่าวคือ จะนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปแซนยะจู้ และเนื่องจากเฒ่าจ๋าคะเป็นผู้อาวุโสและเป็นคนที่ชุมชนยอมรับนับถือ การประกอบพิธีต่าง ๆ การจัดงานกิจกรรมของชุมชนจึงต้องปรึกษาหารือเฒ่าจ๋าคะ

ภาพประกอบ 12 นายบุญทัน แจ่มใส เฒ่าจ๋าคณปัจจุบัน

1.2 ผู้ช่วยเฒ่าจ๋า ได้แก่ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ที่มีความรู้ เกี่ยวกับการทำ พิธีกรรมแซนยะจู้ จำนวน 3-4 คน ไม่กำหนดตายตัวว่าต้องมีจำนวนเท่าใด ใครต้องการเรียนรู้ ก็มักจะเข้ามาช่วยในตำแหน่งนี้ ส่วนมากก็จะเป็น คนสูงอายุ ของหมู่บ้าน และเป็นที่ยอมรับนับถือ จากชาวบ้านเช่นเดียวกับเฒ่าจ๋า มีหน้าที่ช่วยเหลือเฒ่าจ๋าในการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้สำหรับของ หมู่บ้าน เครื่องประกอบอื่น ๆ เช่น ต้นกล้วย ต้นอ้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องนำมาประกอบในการ ประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ด้วย จากการสัมภาษณ์นายทุม แจ่มใส อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 15 ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการดำเนินพิธีกรรมแซนยะจู้ นายทุม แจ่มใส บอกว่า “ตาจะเป็น คนเตรียม ต้นกล้วย ต้นอ้อยไปทำพิธีแซนยะจู้ทุกปี มันเป็นเหมือนหน้าที่แล้ว ชาวบ้านเขาก็จะรอ ว่าเมื่อไหร่ตาจะเอาต้นกล้วย ต้นอ้อยไป ต่อจากนั้น ตาก็มีหน้าที่คอยทำหน้าที่ช่วยเฒ่าจ๋า เรียกยะจู้ เรียกปู่ฤๅษี มารับเครื่องเซ่นไหว้ที่ชาวบ้านนำมา พอเสร็จพิธีชาวบ้านก็จะนำคางไก่อมา ถามว่าจะดี หรือไม่ดี ตาทำมาทุกปี ตาแก่แล้วแต่ก็จะทำงานกว่าจะไม่มีแรงไปทำพิธีกับเขา ถ้าไม่ได้ไปมันจะไม่สบายใจ”

ภาพประกอบ 13 นายทุม แจ่มใส ผู้ช่วยเฒ่าจ๋า

ภาพประกอบ 14 ผู้ช่วยเฒ่าจำนวน 4 คน กำลังช่วยเฒ่าเจ้าในการจัดเตรียมเครื่องเช่นไห้ว

2. ผู้เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ จากการสัมภาษณ์และการสังเกต การเข้าร่วมพิธีกรรมแซนยะจู้ของชาวไทย – กูย บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญพบว่า ผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมแซนยะจู้จะมีทุกเพศทุกวัย ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีครอบครัวแล้วอายุระหว่าง 40 – 70 ปี ส่วนเด็กเล็ก ๆ ก็จะติดตามผู้ปกครองมาร่วมในพิธีกรรมด้วย คนในวัยหนุ่มสาวจะไม่นิยมมาเข้าร่วมจากการสัมภาษณ์ นางสมจิตร แจ่มใส อายุ 49 ปี นางสมจิตร เล่าว่า “การประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ที่บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญ แห่งนี้ ไม่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ก่อนสมัยที่พี่เป็นเด็ก พี่ก็ตามพ่อแม่มาทำพิธีด้วย พ่อโตเป็นสาวก็ไม่มา หนุ่มสาวส่วนใหญ่เขาก็ไม่มาพี่ก็ไม่มา แต่พอแต่งงานมีครอบครัวก็จะมาร่วมพิธีอีกครั้ง พิธีต่าง ๆ ของที่นี่ไม่มีเปลี่ยนนะ จะเปลี่ยนไปที่พวกดอกไม้ ผลไม้ หรือเครื่องดื่มตั้งแต่ก่อนก็จะมีน้ำเปล่ากับเหล้าซึ่งดื่มเอง ปัจจุบันก็จะใช้เหล้า 40 ดีกรีแทน กรรมวิธีและขั้นตอนต่าง ๆ เหมือนเดิมทุกอย่าง คนที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันก็ไม่เปลี่ยน ที่นี่จะรักษาประเพณีเก่าแก่ไว้จะมีการขอให้ทุกคนมาร่วมพร้อมเพรียงกัน ก่อนจึงจะเริ่มพิธีกรรม ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ เขาจะมาถึงก็จะวางของ เครื่องเช่นไห้ว และเช่นไห้วเอง ไม่มีการรอกัน แล้วก็จะกลับบ้านเลย”

จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ที่บ้านม่วงหวาน – โศกเจริญ ยังคงรักษา ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้อย่างไม่เสื่อมคลาย เป็นสิ่งที่แสดงถึงความร่วมแรงร่วมใจกัน มีความพร้อมเพรียงส่งผลให้ชุมชนไทย – กูย แห่งนี้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ภาพประกอบ 15 ชาวบ้านบ้านม่วงหวาน-โศกเจริญที่เข้าร่วมพิธีกรรมแซนยะจู้

องค์ประกอบด้านอุปกรณ์

องค์ประกอบด้านอุปกรณ์และเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม หมายถึง วัตถุและ สิ่งของที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ มีส่วนประกอบดังนี้

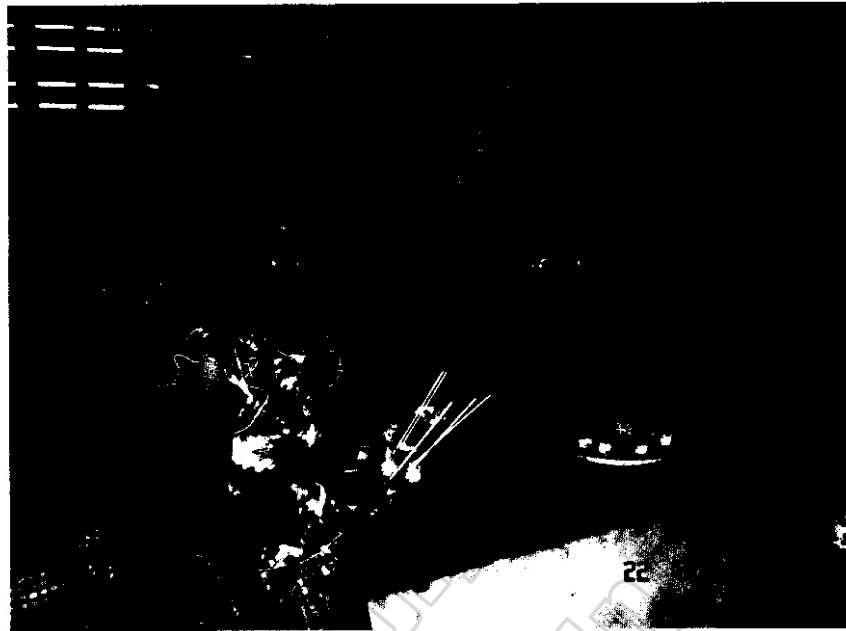
1. เครื่องบูชา หมายถึง วัตถุสิ่งของที่จัดไว้เป็นของสูง สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่นำมา คาระบูชาในการประกอบพิธีกรรมเป็นการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่าวัตถุสิ่งของที่นำมาใช้ในการ สักการบูชานั้นจะเป็นสิ่งที่สร้างความพอใจแก่อำนาจศักดิ์สิทธิ์ได้ เครื่องบูชาจะประกอบด้วย สิ่งของดังต่อไปนี้คือ

1.1 รูปและเทียน ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับผี พุทธ พราหมณ์ จะขาดรูปเทียนไม่ได้ ส่วนมากจะใช้คู่กับดอกไม้ โดยเชื่อว่าดอกไม้เป็นสัญลักษณ์

ของความสดใสนั้นบาน รูปเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ เทียนเป็นสัญลักษณ์ของปัญญา (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2535 : 155 – 156) จากความเชื่อดังกล่าวประชาชนทั่วไปจึงนิยมนำ ดอกไม้ รูป เทียน ไปประกอบพิธีกรรมแซนยะจี เป็นเครื่องไหว้ ใช้จุดบูชาก่อนพิธีกรรม เชื่อว่า กลิ่นรูป ควันเทียน ที่จุดบูชาเพื่อสักการบูชา สามารถเป็นสื่อในการติดต่อกับยะจี หรือสื่อให้ วิญญาณบรรพบุรุษได้รับรู้ เพื่ออัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษให้มารับเครื่องเซ่นไหว้รวมทั้งอาหาร ผลไม้ และเครื่องดื่มต่าง ๆ ที่ชาวบ้านม่วงหวาน – โคนเจริญได้นำมาจัดเลี้ยงพิธีกรรมแซนยะจี ประจำปีทุกปี ปีละ 2 ครั้งที่โรงยะจี และจะจุดรูปของทุกครอบครัวที่นำมาครอบครัวยละ 5 ดอก โดยจุดรวมกันทั้งหมด และเทียน 1 เล่มเพื่อใช้ไหว้ยะจี

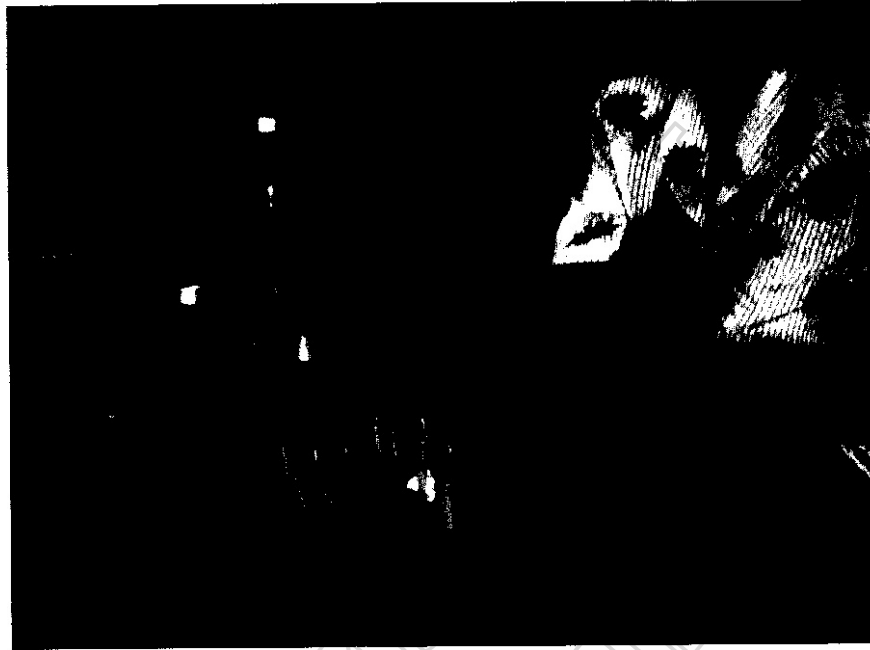
1.2 ดอกไม้ เป็นส่วนประกอบของเครื่องบูชาที่จะขาดไม่ได้ในการเซ่นไหว้ยะจี ดอกไม้จะเป็นดอกอะไรก็ได้ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นดอกไม้ชนิดเดียวกัน แต่ส่วนมากที่ชาวบ้าน นำมาถวายจะเป็นช่อดอกอ่อนของไม้ประดับ ดอกไม้สีขาว ดอกสีแดง หรือสีอื่น ๆ ตามแต่จะหาได้ในท้องถิ่นหรือในหมู่บ้านหรือบริเวณที่ประกอบพิธีกรรม

การนำดอกไม้มาบูชา นั้น ชาวบ้านทุกคนจะนำดอกไม้มากราบไหว้ในวันที่มีพิธีกรรม โดยการทำกรวยด้วยใบตองกล้วย เอาดอกไม้ใส่ในกรวย ๆ ละ 1 คู่ จำนวน 5 กรวย และนำรูปใส่ในกรวย กรวยละ 1 ดอก จากการสัมภาษณ์นางมน ใจกล้า อายุ 43 ปีอยู่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 8 เกี่ยวกับดอกไม้ที่นำมาบูชายะจี นางมน ใจกล้า เล่าว่า “สมัยก่อนดอกไม้ที่นำมาไหว้จะใช้เฉพาะดอกไม้ที่เป็นสีขาวเท่านั้น เพราะชาวบ้านเชื่อว่าสีขาวเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ชาวบ้านก็นิยมปลูกดอกไม้ที่ให้ดอกสีขาว ต่อมาดอกไม้สีขาวเริ่มหายากมากขึ้นชาวบ้านก็จะใช้ช่อดอกอ่อนของต้นดอกไม้แทน ปัจจุบันนี้ชาวบ้านจะใช้ดอกไม้แทบทุกสีมาไหว้ เขาบอกว่าการมาไหว้บูชายะจีมาด้วยใจ ยะจีรู้ว่าพวกเราเคารพ นับถือท่าน แต่ถ้ามีดอกไม้สีขาวเขาก็จะใช้ดอกสีขาว ถ้าไม่มีจริง ๆ เขาก็จะใช้ดอกไม้สีอื่น ๆ แทน ปัจจุบันจึงไม่มีการจำกัดสีของดอกไม้ แต่ตัวพี่จะใช้ดอกไม้สีขาวทุกครั้ง พี่พยายามจะอนุรักษ์ประเพณีเก่า ๆ ไว้ ที่บ้านจะปลูกดอกมะลิไว้ก็จะออกดอกทันการไหว้ทุกปี ส่วนการทำกรวยใบตองใส่ พี่ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเพราะอะไร ตามคนเฒ่าคนแก่ก็บอกว่าเขาทำกันมาอย่างนี้ เป็นการแยกให้เห็นชั้นฟ้า ชั้นแปด ชั้นห้าเขาก็ทำกรวย 5 กรวย ชั้นแปดเขาก็ทำกรวย 8 กรวย ก็ทำต่อ ๆ กันมาแบบนี้ เรื่องนี้ไม่มีเปลี่ยนแปลง”

ภาพประกอบ 16 นางมน ใจกล้า เตรียมกรวยดอกไม้ และ รูป จำนวน 5 กรวยมาบูชา

1.3 ชันห้ำ เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ความหมายของชันห้ำนั้น วิเชียร พลหาญ (2534 : 48) ให้ความหมายว่า หมายถึง คีลห้ำ นอกจากนั้นชันห้ำยังมีความหมายตามหลักพุทธศาสนาได้อีกหลายนัย เช่น หมายถึง เบญจศีล เบญจธรรม รวมกาย กับใจ วาจา ใจ (พิสมัย แสงจันทร์เทศ. 2536 : 25-41) ผู้ที่ถวายชันห้ำแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการแสดงความคารวะ อ่อนน้อม และระลึกถึงผู้มีพระคุณ ชันห้ำของชาวบ้านม่วงหวาน – โลกเจริญ ประกอบไปด้วย ดอกไม้ 5 คู่ รูป 5 ดอกใส่กรวยที่เย็บด้วยใบตองกล้วยและใส่ตะกร้ามาจากบ้าน เมื่อมาถึงบริเวณพิธีกรรมแล้วจะนำกรวยดอกไม้และรูปใส่ครุฑตั้งรวมกัน

ภาพประกอบ 17 ชาวบ้านนำขันห้าที่เตรียมมาใส่ครุถึงร่วมกัน

2. เครื่องสังเวย เป็นของที่จัดถวายเพื่อให้ความสุข ความสำราญแก่ยะจู้ ประกอบไปด้วย เครื่องดื่ม น้ำเหล้า หมากพลู บุหรี่ อาหารคาวหวานและอื่นๆ แบ่งออกได้ดังนี้

2.1 เครื่องดื่ม เครื่องดื่มที่ใช้ในการเซ่นไหว้ยะจู้นั้นสามารถจัดถวายได้หลายชนิดดังนี้

2.1.1 น้ำดื่ม ในการประกอบพิธีกรรมแซนยะจู้ จะต้องจัดน้ำดื่มสะอาดถวายด้วยทุกครั้ง โดยเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับภูตผี วิญญาณ ต่างก็มีความต้องการน้ำ

2.1.2 เหล้า เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในพิธีกรรมแซนยะจู้ เหล้าที่ใช้ในพิธีกรรมนั้นจะใช้เหล้าขาว เพราะเป็นเหล้าที่ชาวบ้านใช้มาตั้งแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันสามารถใช้เหล้ายี่ห้ออื่นๆ แทนได้ การใช้เหล้าในการประกอบพิธีกรรมนั้นเพราะเชื่อว่าเหล้าเป็นสิ่งของเครื่องดื่มที่ยะจู้ชื่นชอบ

2.1.3 เครื่องดื่มชนิดอื่นๆ ได้แก่ น้ำอัดลม น้ำหวาน เครื่องชนิดอื่นๆ ที่ชาวบ้านหามาได้ก็สามารถนำมาเซ่นไหว้ได้

จากการสัมภาษณ์นายอนงค์ สวนเพชร อายุ 52 ปี อยู่บ้านเลขที่ 2 หมู่ 15 ซึ่งได้เล่าว่า “เครื่องคั่วที่ต้องจัดถวายในพิธีเซ่นยะจู้แต่ละครั้งที่จะขาดไม่ได้ คือ สุรา สมัยก่อนก็จะใช้เหล้าสาโท ซึ่งชาวบ้านสามารถคั่วกลั่นเหล้าเองได้ แต่พอทางการสั่งห้ามทำเหล้าและมีการจับและปรับด้วย ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าคั่วกลั่นเหล้าอีก ชาวบ้านก็หันมาใช้เหล้าขาว 40 ดีกรี ซึ่งในปัจจุบันมีราคาแพง ชาวบ้านบางคนก็จะไม่นำเหล้าไป ส่วนใหญ่ก็จะใช้เฉพาะน้ำดื่มแทน ในปัจจุบันชาวบ้านก็สามารถนำเครื่องคั่วชนิดอื่นไปเช่นไหว้ได้ เช่น น้ำส้ม น้ำอ้อยลม กระทิงแดง ลิโพ เป็นต้น แต่ทุกครั้งที่มีพิธีกรรมเช่นไหว้ยะจู้ก็ต้องมีคนนำเหล้าไปอยู่ทุกครั้ง”

ภาพประกอบ 18 เครื่องคั่วที่ชาวบ้านนำมาเซ่นไหว้ยะจู้

2.2 อาหาร อาหารที่นำมาเซ่นไหว้ยะจู้ นั้น ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

2.2.1 ไก่ ได้แก่ ไก่ต้ม จากการสัมภาษณ์นางเย็น แจ่มใส อายุ 73 ปี

อยู่บ้านเลขที่ 34 หมู่ 15 เล่าว่า “ไก่ที่จะนำมาใช้เซ่นไหว้ยะจู้จะต้องเป็นไก่ตัวผู้เหตุผลที่ใช้ไก่ตัวผู้เพราะคงไก่จะแข็งแรง สวย แต่ถ้าชาวบ้านคนใดหาไก่ตัวผู้ไม่ได้ก็สามารถใช้ไก่ตัวเมียได้ แต่มีวิธีแก้เคล็ดโดยจะต้องเรียกว่าไก่นั้นว่าเป็นไก่ตัวผู้ ห้ามเรียกไก่ตัวเมีย ในการต้มไก่จะต้อง